

ЩОДО ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ПОСАДИ ЗА ЧИННИМ КПК УКРАЇНИ

УДК 343.125

Р. Д. АРЛАНОВА

*аспірантка, Академія адвокатури України
(Науковий керівник доцент В. І. Бояров)*

Відсторонення від посади підозрюваного (обвинуваченого) займає особливе місце серед інших заходів кримінально-процесуального примусу. Це пов'язано з тим, що цей захід обмежує для людини конституційне право кожного на працю (ч. 1 ст. 43 Конституції України) та право громадян на доступ до державної служби (ч. 2 ст. 38 Конституції).

Окремі аспекти застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Ю. П. Алєнін, О. В. Баулін, В. І. Галаган, Ю. М. Дьомін, А. Я. Дубінський, Ю. М. Грошевий, С. В. Завада, М. М. Михеєнко, Д. О. Савицький, В. І. Фаринник, О. Г. Шило та ін.

Згідно чинного КПК України у процесі провадження у кримінальній справі органи досудового розслідування і суд мають право застосовувати щодо підозрюваних і обвинувачених заходи кримінально-процесуального примусу, серед яких – відсторонення від посади. Відповідно до ст. 154 КПК відсторонення від посади здійснюється щодо підозрюваного, обвинуваченого з метою забезпечення належного порядку кримінального провадження, відшкодування спричиненої злочинном шкоди, а також перешкоджання продовженню злочинної діяльності, яка пов'язана безпосередньо з трудовою діяльністю і полягає у тимчасовому недопущенні

В статті автор розглядає деякі проблемні питання відсторонення від посади судді. Обґрунтовується, що відсторонення судді від посади за чинним кримінальним процесуальним законодавством Вищою кваліфікаційною комісією суддів України безпідставно усуває суд від процесу ухвалення рішення про застосування зазначеного заходу забезпечення кримінального провадження.

Ключові слова: суддя, відсторонення від посади.

ABOUT THE DISMISSAL OF A JUDGE FROM OFFICE UNDER THE CURRENT CODE OF CRIMINAL PROCEDURE

Arlanova R. D.

Received: 16 Apr 2015.

особи, яка перебуває у певних службових відносинах з органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами чи організаціями, до виконання своїх функціональних обов'язків або забороні виконувати роботу, яку підозрюваний (обвинувачений) виконував, або займатися діяльністю, якою він займався.

Саме наявність процесуального статусу підозрюваного, обвинуваченого та перебування особи на посаді є спеціальними умовами відсторонення від посади.

Відсторонення від посади під час кримінального провадження слід відрізнити від позбавлення права обіймати певні посади або здійснювати певну діяльність, що є видом покарання і застосовується за вироком суду до осіб, визнаних винними у вчиненні злочину. За загальним правилом відсторонення від посади застосовується щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину середньої тяжкості, тяжкого чи особливо тяжкого злочину.

Якщо йдеться про державного службовця, то існує декілька шляхів реалізації його відсторонення від виконання своїх службових обов'язків, а саме:

- відсторонення від виконання повноважень за посадою відповідно до Закону України «Про державну службу» [1];
- відсторонення від роботи відповідно до КЗпП;
- відсторонення від посади як підозрюваного, обвинуваченого відповідно до КПК України.

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 22 Закону України «Про державну службу» тривалість відсторонення від виконання повноважень за посадою не має перевищувати часу службового розслідування. Час розслідування визначається конкретним рішенням керівника органу. Той факт, що

відсторонення державного службовця не буває поза службовим розслідуванням (яке може проводитись і без відсторонення особи від виконання повноважень), очевидно, має на меті запобігти: продовженню державним службовцем можливої протизаконної діяльності на посаді та його негативному впливу на хід службового розслідування.

Одним з актуальних питань сьогодення є відсторонення від посади суддів, як спеціальної категорії державних службовців, оскільки питання притягнення суддів до відповідальності є важливим та гострим за будь-якого політичного режиму та державного устрою.

Як відомо, в Україні судді відповідають за вчинення злочинів на загальних підставах. Кримінальним кодексом України поряд зі службовими злочинами передбачено також злочини, які можуть бути вчинені суддями як посадовими особами, що здійснюють правосуддя. Склади цих злочинів і покарання за них визначаються КК України у Розділі XVIII «Злочини проти правосуддя». Зокрема, лише суддями може бути вчинений такий злочин як постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови [2, 987].

Відповідно до ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3] судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором України або його заступником (п. 3 ч. 1 ст. 481 КПК України). Підсудність справи щодо обвинувачення судді у вчиненні злочину визначається Головою Верховного Суду України і така справа не може розглядатися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді. Відсторонення судді від посади у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України (далі – ВККСУ)

на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України (ч. 3 ст. 154 КПК України). Таке відсторонення здійснюється ВККСУ на строк не більше двох місяців.

Треба зазначити, що таке виключення суду з процесу ухвалення рішення про відсторонення судді від посади і введення нового суб'єкта – Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з боку законодавця є не досить обґрунтованим та логічним. Більш правильним, на нашу думку, є надання права на відсторонення судді Верховному Суду України, до якого з відповідним клопотанням звертається Генеральний прокурор України (а це клопотання, у свою чергу, вже може бути погоджено з ВККСУ).

Зазначену точку зору – щодо обов'язкової участі суду у відстороненні судді від посади, яку ми підтримали, обґрунтовують в своїх наукових працях С. В. Завада [4, 12], В. І. Фаринник, С. В. Гладій та ін.

В. І. Фаринник, зокрема, пропонує відсторонення від посади судді здійснювати слідчим суддею, судом на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України за згодою з ВККСУ [5, 166], а С. В. Гладій пропонує створення Дисциплінарного суду України, як єдиного органу, уповноваженого розглядати скарги на дії та бездіяльність суддів. Саме цей суд, у разі його створення, міг би приймати відповідне рішення стосовно судді на підставі клопотання Генерального прокурора [6, 65].

Віднесення прийняття процесуального рішення про застосування заходів процесуального примусу до виключної компетенції суду відповідає європейським стандартам у галузі прав людини. Європейський суд з прав людини у справі «Класс та інші проти Німеччини» (1978 р.) визнав, що принцип верховенства права виходить з того, що втручання

органів виконавчої влади у права окремих осіб повинно перебувати під ефективним контролем, який має забезпечуватися судовою системою [7].

Отже ВККСУ, яка за своїм призначенням повинна лише здійснювати кваліфікаційну атестацію і дисциплінарне провадження, фактично підміняє слідчого суддю, суд і тимчасово обмежує конституційні права особи, покладаючи на себе судовий контроль: розглядає клопотання Генерального прокурора України до якого додаються відповідні матеріали, які дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, може негативно вплинути на свідків, протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню; може при цьому допитати свідків (п. 7 ч. 2 ст. 155 КПК). Останнє, за умов відсутності у комісії відповідного статусу (судді) виглядає сумнівним.

ВККСУ, на нашу думку, проводити при цьому суто формальну процедуру перевірки: чи всі документи додані до клопотання, чи відповідає клопотання за формою вимогам чинного КПК та ін.

Наприклад, ВККСУ своїм рішенням відмовила у задоволенні клопотання Генерального прокурора України про відсторонення судді Печерського суду м. Києва В. П. Кицюка від посади у зв'язку із не представленням відомостей щодо вручення В. П. Кицюку повідомлення про підозру [8].

Потребує роз'яснення ще деяких положень чинного КПК України. Наприклад, у п. 3 ч. 1 ст. 481 КПК визначено, що письмове повідомлення про підозру професійному судді здійснюється Генеральним прокурором України або його заступником. Але на практиці виникає запитання: чи повинен Генеральний прокурор або його заступник особисто повідомляти особу (суддю) про підозру або це може зробити прокурор – процесуальний

керівник; чи потрібно керівнику Генеральної прокуратури України бути включеним до складу групи процесуальних керівників у відповідному кримінальному провадженні (з внесенням його даних до ЄРДР), як того вимагає ст. 36 КПК, де зазначено, що прокурор, якій здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням,

уповноважений повідомляти про підозру (п. 11 ч. 2 ст. 36 КПК).

Підводячи підсумок, слід зазначити, що чинний КПК України необхідно доповнити положеннями, в яких більш чітко визначити процедуру та механізм відсторонення судді від посади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Про державну службу* : Закон України від 16.12.93 р. № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
2. *Науково-практичний коментар* Кримінального кодексу України. – 4-е вид., доп. і перероблене / [за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка]. – К. : Юридична думка, 2007. – 1184 с.
3. *Про судоустрій і статус суддів* : Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, 43, 44–45. – Ст. 529.
4. *Завада С. В.* Відсторонення від посади як захід кримінального-процесуального примусу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спеціальність 12.00.09 / С. В. Завада. – К. : НАВС, 2014. – 19 с.
5. *Фаринник В. І.* Відсторонення від посади: кримінальний процесуальний аспект / В. І. Фаринник // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2014. – № 2(265). – С. 162–171.
6. *Гладій С. В.* Удосконалення суспільного контролю за професійною якістю суддів / С. В. Гладій // Форум права. – 2014. – № 3. – С. 63–68.
7. *Справа «Класс та інші проти Німеччини»* Рада Європи, Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди ; Справа, Рішення від 06.09.1978 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/980_093
8. *Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України № 5/6к-15* від 29 січня 2015 р.
9. *Про забезпечення права на справедливий суд*: Закон України від 12.02.2015 р. № 192-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 18. – Ст.132.
10. *Дьомін Ю. М.* Відсторонення від посади як один із заходів забезпечення кримінального провадження / Ю. М. Дьомін // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 232–237.

Стаття надійшла до редакції: 16.04.2015.

Рекомендовано кафедрою кримінального процесу та криміналістики

**ABOUT THE DISMISSAL OF A JUDGE FROM OFFICE UNDER
THE CURRENT CODE OF CRIMINAL PROCEDURE***Arlanova R. D.*

Abstract: The author examines some of the problematic issues dismissal of judges in criminal proceedings. It is proved that the dismissal of a judge under the current criminal procedural law on the basis of a reasoned request of the Prosecutor General of the Higher Qualification Commission of Judges of Ukraine unreasonably removes from the process of the court decision on the application of this measure to ensure criminal proceedings.

The Commission, in its purpose, deals only qualifying certification and disciplinary proceedings against judges. Taking the decision to dismiss a judge, commission, replacing the court, in fact imposes on the judicial control: when considering the application of the Prosecutor General, the Commission not only formally consider such a request for the presence necessary for the removal of materials, but also can examine witnesses. All of this is contrary to European standards – adoption of a procedural decision on the application of coercive procedural measures falls within the exclusive competence of the court. The European Court of Human Rights ruled that the principle of the rule of law based on the fact that the interference of the executive power in human rights should remain under effective judicial control and competence of the court.

Keywords : judge, dismissal.

ОБ ОТСТРАНЕНИИ СУДЬИ ОТ ДОЛЖНОСТИ ПО ДЕЙСТВУЮЩЕМУ УПК УКРАИНЫ*Арланова Р. Д.*

Резюме: Автор рассматривает некоторые проблемные вопросы отстранения от должности судьи. Обосновывается, что отстранение судьи от должности по действующему уголовному процессуальному законодательству Высшей квалификационной комиссией судей Украины безосновательно устраняет суд от процесса принятия решения о применении указанной меры обеспечения уголовного производства.

Ключевые слова: судья, отстранение от должности.